

SOCIAL AND POLITICAL HISTORY

DOI: 10.46340/ephd.2021.8.1.1

Olena Skrypnyk, PhD in History

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1904-3468>

Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Ukraine

THE PHENOMENON OF SELF-ISOLATION OF THE QING EMPIRE IN THE SECOND HALF OF THE XVIII – EARLY XIX CENTURY

Олена Скрипник, к. і. н.

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Україна

ФЕНОМЕН САМОІЗОЛЯЦІЇ ІМПЕРІЇ ЦИН У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVIII СТ. – ПОЧАТКУ XIX СТ.

The article investigates the circumstances under which the Qing Empire began to pursue a policy of isolation from the outside world. After all, the Manchu Qing dynasty, which took over China, introduced a policy of self-isolation as the only way to protect their country from colonial conquests. The ruling dynasty in Peking tried to make their population believe in an exaggerated view of its power. It is determined what internal factors caused the introduction of self-isolation policy, namely the fear of protests against the Manchu Qing dynasty, which could be used by Western countries to conquer the state.

Peculiarities of trade relations in the period of self-isolation are investigated. After all, for 70 years, trade with foreign traders was carried out through the port of Guangzhou (Canton). The Hong merchants of Canton played a very influential role in the development of the Sino-Western foreign trade in the second half of the 18th – early 19th century. Granting the merchants the trade monopoly the Qing government managed both to restrain the direct contacts with the Europeans and to guarantee an outstanding profit. Due to the remarkable growth of the commerce the private capital of the Hong merchants has accordingly increased and played in the second half of the 18th – early 19th century an important role in both domestic and foreign policy of the Qing Empire.

The Canton System allowed British, Dutch, French, Austrian, Swedish, Spanish, Americans, and other traders to carry out trades with a member of the Hong merchants. In practice, this meant traders were required to live in special quarters, in buildings called «factories». The factories were located outside of the city along Canton Harbor and included space for warehouses and offices. In Western eyes, the Canton trade system became the source of a romanticized image of both Western commercial activity and China itself.

Keywords: Qing Empire, China, policy of self-isolation, Manchu Qing dynasty, Canton System, Guangzhou.

Постановка проблеми. Наприкінці XVIII ст. – на початку XIX ст. могутня Імперія Цин переживала не найкращий період своєї історії. В цей час різко загострюється економічне, політичне та соціальне становище країни. Фактори, які впливали на погіршення ситуації в країні були різними, але найважливішою причиною такої ситуації стала політика самоізоляції Імперії Цин від зовнішнього світу. Чому ж маньчжуро-китайська Імперія Цин обмежує свої відносини із європейськими державами? Чи справді така могутня держава, яка мала непереможну «восьмизнаменну» армію боялася європейців? А можливо, були й інші причини проголошення самоізоляції, які призвели до технічного й економічного відставання країни від країн Заходу. Саме ці питання зумовили детальне дослідження періоду «самоізоляції» Імперії Цин.

Стан дослідження. Історія Китаю в період нової доби цікавить ряд істориків. Серед праць узагальнюючого характеру даного періоду слід зазначити Рейна Крюгера¹, О. Е. Непомніна², Л. В. Симоновську та М. Ф. Юрьєва³, В. Г. Дацишена⁴. Великий інтерес викликає період Опіумних війн, в яких Імперія Цин зазнала поразки, потрапивши, таким чином, у сферу західноєвропейської колоніальної політики. Це дослідження В. Хантера⁵, Х. Гао⁶, Х. Ханга⁷ та інших, однак і надалі актуальним залишається всебічне висвітлення саме питання самоізоляції, адже в українській історіографії наукового переосмислення даного питання майже не відбувалося.

Метою дослідження є з'ясування обставин, причин, особливостей та наслідків політики самоізоляції Імперії Цин.

Виклад основного матеріалу. Імперія Цин офіційно до політики хайцзін (самоізоляції) перейшла у 1757 р., коли богдыхан Айсінггоро Хунлі, який правив під ім'ям-гаслом Цяньлун (непобитий і славетний), здійснив фактичне «закриття» країни від зовнішнього світу⁸. Саме так виникає Кантонська система торговельних відносин, для створення якої династії Цин знадобилося більше 70 років, а після її заснування, по всій протяжності китайського узбережжя, була зведена неприступна «стіна», з єдиним «вікном в Європу» – містом Гуанчжоу (Кантон)⁹.

Слід згадати, що маньчжурська династія Цин поширила своє панування на Китай з 1644 р., і вже з цього часу, навіть не чекаючи підкорення усієї Піднебесної, у 1647 р. заборонила морську торгівлю. Щоправда, ця заборона була спрямована не проти західноєвропейських торговців, а проти місцевих етнічних китайських торговців, які відверто відмовлялися визнати владу маньчжурів¹⁰.

Що ж до європейців, то першими хто прибули до берегів Південного Китаю були португальці, які з 1515 р. здійснили кілька невдалих спроб направити послів в столицю і відкрити торгові факторії. З 1537 р. їм вдалося отримати в оренду Аоминь (Макао), хоча із жорсткою регламентацією їхнього життя та діяльності. Наступними були іспанці, яким не вдалося отримати поступок у торгівлі, та Нідерланди, котрі на 40 років захопили острів Тайвань (Формозу)¹¹. У перші десятиліття після підкорення маньчжурами Китаю, цинська влада доброзичливо ставилась до європейців тому, що ті продавали їм зброю під час підкорення країни. Чимало західних фахівців опинилися на службі при цинському дворі, також дозволено було проповідувати християнство єзуїтським місіонерам та францисканцям. При дворі католицькі місіонери були радниками, перекладачами, викладали «заморські науки»¹². Слід зауважити, що португальські та нідерландські купці на офіційних церемоніях поводитись як васали, вони приносили багаті подарунки, які цинський двір вважав даниною.

У XVIII ст. торговельні відносини із Імперією Цин також налагоджують британці та французи. Представники цих країн намагались встановити офіційні дипломатичні відносини, як між рівними суверенними державами, адже в такому випадку, торговцям надавалося б право вільної торгівлі по всій країні. Однак, Цини ухилялися від встановлення постійних дипломатичних відносин

¹ Крюгер, Р. (2008). *Китай. Історія країни*. Москва: Эксмо; Спб.: Мидгард. 544.

² Непомнин, О. Е. (2005). *Історія Китаю: Епоха Цин. XVII – начало XX века*. Москва: Восточная Литература, 712.

³ Симоновская, Л. В., Юрьев, М. Ф. (1974). *Історія Китаю з древнейших времен до наших дней*. Москва: Наука, 534.

⁴ Дацишен, В. Г. (2004). *Новая история Китая*. Благовещенск: БГПУ, 346.

⁵ Hunter, W. (1965). *The Fan Kwae at Canton: before Treaty Days 1825-1844*. Taipei, 158.

⁶ Gao, H. (2018). Going to War Against the Middle Kingdom? Continuity and Change in British Attitudes towards Qing China (1793-1840). *The Journal of Imperial and Commonwealth History*, 30 November <<https://ore.exeter.ac.uk/repository/bitstream/handle/10871/34951/Going%20to%20War%20against%20the%20Middle%20Kingdom.pdf?isAllowed=y&sequence=3>> (2021, October, 10).

⁷ Hung, H. (2001). Imperial China and Capitalist Europe in the Eighteenth-Century Global Economy. *Review (Fernand Braudel Center)*, 24 (4), 473-513 <<http://www.jstor.org/stable/40241528>> (2021, October, 09).

⁸ Скрипник, О. (2014). Перша опіумна війна: початок занепаду могутності Імперії Цин. *Гуржівські історичні читання: Збірник наукових праць*, 7, 343.

⁹ Абросимова, Ю. А. (2009). Купеческий капитал корпорации «Гунхан» как источник финансирования властей империи Цин. *Вестник НГУ. Серия: История, филология*, 8 (4), 73.

¹⁰ Hung, H. (2001). Imperial China and Capitalist Europe in the Eighteenth-Century Global Economy. *Review (Fernand Braudel Center)*, 24 (4), 473 <<http://www.jstor.org/stable/40241528>> (2021, October, 09).

¹¹ Непомнин, О. Е. (2005). *Історія Китаю: Епоха Цин. XVII – начало XX века*. Москва: Восточная Литература, 111.

¹² Khusnutdinova, E., Martynov, D., Martynova, Y. (2019). The Qing Policy of Self-Isolation in China. *Journal of Politics and Law*, 12 (5), 11.

із країнами Заходу, європейці вважали це як порушення торговельних договорів¹. До речі, вперше британські торговельні судна припливли до китайських берегів ще у 1630-х рр., проте тоді встановленню дружніх відносин перешкоджали португальці. Коли Китай завойовували маньчжури, то британці надавали допомогу антицинським силам, і лише в 1683 р., коли богдихан Кансі зняв заборону на морську торгівлю, Англійська Ост-Індська компанія налагоджує торгівлю². В 1715 р. Англійська Ост-Індська компанія отримала на вигідних умовах торговельну факторію неподалік Гуанчжоу, а Французька в Нінбо.

Зовнішня торгівля мала заохочувальний вплив на розвиток ремісничого виробництва в країні. Попит на вироби китайського ремесла в країнах Сходу і Європи, диктував китайським приватним підприємцям необхідність розширення виробництва та створення мануфактур. Безпосередньо, під впливом попиту на зовнішніх ринках, виникли майстерні по розпису порцеляни в Гуанчжоу, розширилося виробництво шіваньської кераміки. Активізація торгівлі цукром, сприяла створенню великих цукроварень в Гуандуні, Гуансі та Тайвані. Вивіз металевих виробів в країні Південно-Східної Азії, сприяв розширенню їх виробництва в провінціях Хубей, Шеньсі, Гуандун³.

Проте для китайських купців, у яких маньчжури все ще вбачали потенційних бунтівників, існувало ряд обмежень. Їм заборонялось залишати країну й торгувати за кордоном, будувати великі кораблі, що могли виходити у відкрите море, а для мандрівок уздовж узбережжя мали отримати офіційний дозвіл. Укладати торговельні угоди з іноземцями етнічні китайці (хань) самостійно також не могли, лише через уповноважених державних посередників⁴.

Водночас, богдихан Кансі намагається максимально звузити та контролювати торгівлю з іноземцями, тому, 1720 р. наказує гуандунським торговцям (гуаньшан) об'єднатися у напівказенну-напівприватну гільдію Гунхан (Кохонг).

Співпраця влади з купецтвом, стала одним з нововведень Цинів та рушійною силою в системі зовнішньоторговельних відносин. Відбулося об'єднання Тринадцяти ханів Гуанчжоу, які спеціалізувалися на іноземній торгівлі та з 1760 р. володіли монопольним правом на торгівлю з європейцями.

Власники ханів іноземної торгівлі співпрацювали в основному з місцевою владою провінції Гуандун, прямі контакти з пекинською владою були швидше винятком із правил. В середині XVIII ст. вищу адміністративну владу в Гуанчжоу представляли три чиновники – генерал-губернатор провінцій Гуандун і Гуансі, губернатор провінції Гуандун, а також, військовий губернатор. Не менш важливою особою в Гуанчжоу, у сфері питань торгівлі, був керівник морськими митницями, іменованій в західних джерелах «Норро». Під його контролем, крім центрального управління в Гуанчжоу, перебували внутрішні митниці та інспектори іноземної торгівлі в Макао, а також, митні управління в п'яти центральних портах в районі Гуанчжоу⁵.

Саме так, поступово, протягом декількох десятиліть, формувалась політика ізоляції Імперії Цин. Економічні зв'язки із сусідніми країнами також жорстко обмежувались. Караванну торгівлю з Росією різко обмежили й суворо регламентували обсяг і ціни. Доволі обмеженою була і торгівля з Кореєю, особливо прикордонний обмін товарами. Японія, яка також жила за умов ізоляції, дозволила щорічно 80 китайським суднам заходити в порт Нагасакі, але в 1715 р. кількість зменшилась до 30. А на початок XIX ст. торгівля майже припинилась⁶. Серед товарів якими заборонялось торгувати спочатку були мідь та цинк – з 1716 р., порох, залізо та вироби із заліза – з 1732 р. У 1755 р. цинська влада наклала вето на вільну торгівлю фарфором, а в 1760 р. – на експорт шовкових тканин. Укази видані в цей період були спрямовані на обмеження приватної ініціативи й скорочення доходів приватних торгових домів.

«Закриття» Китаю являло собою розтягнутий у часі політичний процес, який був розрахований на те, аби не допустити виникнення сильної антиманьчжурської еміграції. Крім попередніх заборон,

¹ Крюгер, Р. (2008). *Китай. Історія страны*. Москва: Эксмо; Спб.: Мидгард, 407.

² Дацьшен, В. Г. (2004). *Новая история Китая*. Благовещенск: БГПУ, 112.

³ Симоновская, Л. В., Юрьев, М. Ф. (1974). *История Китая с древнейших времен до наших дней*. Москва: Наука, 174.

⁴ Мустафін, О. (2021). *Халети, що визначили долю народів*. Харків: Фоліо, 117.

⁵ Chen, A. (1971). *The Insolvency of the Chinese Hong Merchants. 1760-1843*. Singapore, 140.

⁶ Непомнин, О. Е. (2005). *История Китая: Эпоха Цин. XVII – начало XX века*. Москва: Восточная Литература, 110.

китайським купцям заборонялось навіть спілкуватись з іноземними торговцями та вивчати їхні мови. Ця заборона не поширювалась лише на торговців із гільдії Гунхан.

Наступний богдыхан Іньчжен продовжив ізоляційну політику, а саме, в 1724 р. вигнав з Імперії Цин всіх католицьких місіонерів, закрити понад 300 католицьких храмів, а китайцям, які прийняли християнство, «порадив» повернутись до конфуціанства. Коли в країні все частішими ставали повстання селян, підтримувані таємними товариствами «Білого лотоса» та «Білого сонця», цинський двір, пам'ятаючи втручання європейців у боротьбу між Мінською та Цинською династіями, обмежує іноземну торгівлю в портах¹. З 1725 р. в порт Макао щорічно дозволялось заходити лише 25 іноземним кораблям, а з 1732 р. був встановлений контроль над кожним таким судном. І, нарешті, в 1757 р. богдыхан Цяньлун майже повністю закрити імперію від зовнішнього світу, а саме, заборонив іноземну торгівлю у портах Китаю².

Слід зауважити, що після підкорення Тибету, Джунгарії і Кашгарії, Цинська імперія знаходилась на піку своєї могутності. Завоювання 50-х рр. XVIII ст. призвели до найбільшого територіального розширення маньчжурської імперії, богдыхан Цяньлун (Хунлі) відчував себе «майже правителем усього світу». І це відчуття, стало одним із факторів, який вплинув на «закриття країни від заморських варварів»³.

Єдиним портом який залишався відкритим для іноземних кораблів був порт Гуанчжоу, але і тут іноземцям заборонялось селитись, а торгівля здійснювалась лише за посередництва гільдії Гунхан, яка здобула відтоді монополієне право на відносини із європейськими торговцями. Саме ця група купців, через представлені ними торговельні фірми, кількість яких у різні роки рідко перевищувала десять, стали у другій половині XVIII ст. основною рушійною силою у торговельних відносинах Імперії Цин. Завдяки своєму особливому розміщенню, а також наявності великих ринків збуту, купці, володіючи монополієним правом на постачання чаю іноземцям, мали можливість швидко накопичити капітал⁴.

Після 1757 р. і до 1842 р. вся західна торгівля мала вестись з Гуанчжоу (Кантону). Кантонська система дозволяла британським, нідерландським, французьким, австрійським, шведським, іспанським, американським та іншим торговцям здійснювати торгівлю лише з представниками купців гільдії Гунхан (Кохонг). На практиці це означало, що торговці повинні були жити в спеціальних приміщеннях, у будівлях, які називались «факторії». Вони були розташовані за межами міста, вздовж Кантонської гавані і включали місце для складів та офісів⁵. Європейцям заборонялось вивчати китайську мову, а китайців, які навчали іноземців китайської мови, чекала смертна кара. Відомий випадок, коли в 1760 р. китайцю якого було звати Лю Я-бань відрубали голову за те, що він навчав іноземців китайської мови. Китайським підданим заборонялося брати в іноземців гроші в борг.

Також, європейцям не можна було заселяти узбережні острови та розорювати там цілину, а тих, хто порушував цю норму, повертали на материк, а домівки спалювали. В 1787 р., окремо, було заборонено заселення островів біля узбережжя провінції Чженцзян. Не дозволялося привозити з собою своїх дружин і дітей⁶. Встановлювати ціни на привезений товар, іноземні купці могли також лише за згодою вищих чиновників, а іноземці, які вчинили злочин на китайській території, отримували покарання згідно Цинському законодавству⁷.

Саме цим і завершився процес «закриття» Імперії Цин, а політика ізоляції набула остаточних форм. Дана політика не була економічно обґрунтована і суперечила потребам розвитку Китаю. І хоча

¹ Дацьшен, В. Г. (2004). *Новая история Китая*. Благовещенск: БГПУ, 112.

² Непомнин, О. Е. (2005). *История Китая: Эпоха Цин. XVII – начало XX века*. Москва: Восточная Литература, 133.

³ Симоновская, Л. В., Юрьев, М. Ф. (1974). *История Китая с древнейших времен до наших дней*. Москва: Наука. 173.

⁴ Абросимова, Ю. А. (2009). Купеческий капитал корпорации «Гунхан» как источник финансирования властей империи Цин. *Вестник НГУ. Серия: История, филология*, 8 (4), 75.

⁵ Keller, W., Shiue, C. H. (2020). Capital Markets and Colonial Institutions in China. *NBER Summer Institute* <<https://pdfs.semanticscholar.org/8ae9/6f613d81f189b4a8a2f53b6e76307185c677.pdf>> (2021, October, 12).

⁶ Непомнин, О. Е. (2005). *История Китая: Эпоха Цин. XVII – начало XX века*. Москва: Восточная Литература, 133.

⁷ Saquet, P. E. (2015). Notions of addiction in the time of the first opium war. *The Historical Journal*, 58 (4), 1009. <<http://www.jstor.org/stable/24532008>> (2021, October, 09).

імператори Цин особисто отримували доходи від китайсько-західної торгівлі, вони не прагнули розширювати торговельні чи дипломатичні відносини за межами Кантонської системи. Це може здатися ірраціональним, але для цинського богдыхана, це було в значній мірі успішне становище, яке було досягнуто шляхом включення зовнішньої торгівлі, як важеля влади, в рамках дуже різних наборів інституційних обмежень. Адже Цини, були стурбовані зростаючим посяганням іноземців та їх впливом на внутрішні процеси в країні¹. Вони знали, що послаблення чергової династії завжди супроводжувалось появою загрози ззовні, а внутрішні смути, використовувались зовнішніми силами для захоплення влади, як це і зробили, у свій час, самі маньчжури.

Тим не менш, не дивлячись на обмеження, іноземна присутність в Китаї і обсяг міжнародної торгівлі лиш розширювався. Якщо у 1750 р. в портах нараховувалось 1900 іноземців, в тому числі 700 британських підданих, то в 1790 р. в китайських портах знаходилось уже до 6 тисяч іноземців, з них 4600 – британських підданих. В 1799 р. порт Гуанчжоу відвідало 46 британських кораблів².

Така ситуація пояснювалась тим, що у другій половині XVIII ст. Китай стає важливим постачальником чаю на світовий ринок. У цей час, середня англійська сім'я в чотири рази збільшила споживання чаю, змішаного з цукром і молоком, відповідно, прибутки різко зросли. Попит на чай був настільки потужним, що він стимулював створення світового ринку, орієнтованого на Велику Британію, а його оподаткування становило одну десяту доходів Великобританії, гарантуючи її експансію в Південну Азію. Як заявив у 1830 р. Генеральний аудитор Ост-Індської компанії: «Індія цілком залежить від прибутку китайської торгівлі»³.

На частку Англійської Ост-Індської компанії припадало 50% від загального обсягу торгівлі Китаю з країнами Заходу. Завдяки грамотно вибудованій експортно-імпортній політиці, до кінця XVIII ст., їй вдалося практично витіснити з ринку голландську, французьку, датську й інші порівняно невеликі континентальні компанії. Крім Ост-Індської компанії, все більшу активність після 70-х рр. XVIII ст. почали проявляти і приватні торговці, серед яких, англійці все також займали лідируючі позиції. Через дисбаланс у торгівлі, Англійська Ост-Індська компанія практикувала видачу дозволів приватним суднам на плавання і ведення торгівлі (експорт індійської бавовни) між Індією і Китаєм, на основі ліцензії компанії. Таким чином, виходив своєрідний торговий трикутник, званий «country trade»⁴.

Також, слід зауважити, що поступово внаслідок такої системи торгівлі, китайські торговці потрапляли у боргову залежність від кредиторів Англійської Ост-Індської компанії, все тому, що ще з середини XVIII ст. більшість купців працювало за такою, на перший погляд, вигідною, але небезпечною схемою «попередніх контрактів»: «в кінці сезону європейці могли домовлятися (з китайськими купцями) про кількість і ціну на товари на наступний сезон або виключно про кількість, залишаючи на майбутній сезон можливість визначити ціни на підставі чинних ставок ...»⁵. Під закупівлю бажаної кількості чаю іноземні компанії давали китайським купцям грошові кредити. Така практика пояснювалася багато в чому тим, що всі європейські кораблі прибували в Гуанчжоу приблизно в один і той же фіксований проміжок часу, а для закупівлі і доставлення високоякісного чаю з віддалених провінцій був потрібен час – щонайменше, місяць. Кредитні гроші йшли на поповнення оборотних коштів китайських торгових фірм і стали б порятунком для їх власників, якби через деякий час не поставили китайських купців в залежне становище вічних боржників, а Англійську Ост-Індську компанію не зробили б їх головним кредитором⁶.

Проблеми у торгівлі між Імперією Цин та Західною Європою до кінця XVIII ст. були пов'язані із загальним дисбалансом товарообміну. Адже західноєвропейським країнам потрібні були китайські

¹ Keller, W., Shiu, C. H. (2020). Capital Markets and Colonial Institutions in China. *NBER Summer Institute* <<https://pdfs.semanticscholar.org/8ae9/6f613d81f189b4a8a2f53b6e76307185c677.pdf>> (2021, October, 12).

² Дацьшен, В. Г. (2004). *Новая история Китая*. Благовещенск: БГПУ, 112.

³ Andrew, B. L. (2020). Tea War: A history of capitalism in China and India. *Aeon* <<https://aeon.co/essays/the-china-tea-trade-was-a-paradox-of-global-capitalism>> (2021, October, 07).

⁴ Chen, A. (1971). *The Insolvency of the Chinese Hong Merchants. 1760-1843*. Singapore, 145.

⁵ Gao, H. (2018). Going to War Against the Middle Kingdom? Continuity and Change in British Attitudes towards Qing China (1793-1840). *The Journal of Imperial and Commonwealth History*, 30 November.

<<https://ore.exeter.ac.uk/repository/bitstream/handle/10871/34951/Going%20to%20War%20against%20the%20Middle%20Kingdom.pdf?isAllowed=y&sequence=3>> (2021, October, 10).

⁶ Абросимова, Ю. А. (2009). Купеческий капитал корпорации «Гунхан» как источник финансирования властей империи Цин. *Вестник НГУ. Серия: История, филология*, 8 (4), 77.

товари, проте щось запропонувати на заміну не могли. З 1760 р. імпорт з Європи різко обмежився, зокрема, імпорт європейських книг був заборонений¹.

Гільдія китайських купців продавала Англійській Ост-Індській компанії шовк-сирець, фарфор, ревінь, цукор, мускус, камфору, срібні, золоті, лакові вироби, всього близько 70 найменувань товарів. Однак лідируючі позиції займав імпорт чаю. У різні роки він становив від 70 до 90% від усіх імпортованих з Гуанчжоу вантажів. На початку XIX ст. у легальній торгівлі експорт товарів із Гуанчжоу перевищував імпорт приблизно на 5 – 6 млн лянів щорічно. Всі ці товари частково оплачувались імпортом текстилю та срібними монетами².

Цинські правителі вперто перешкождали свободі торгівлі й боролися із порушеннями особливих прав корпорації Гунхан. Адже, саме, через Гунхан влада суворо визначала перелік товарів, які дозволялося ввозити до Імперії Цин, це були женьшень, шкури тюленів і видр, сандалова деревина, яку почали з 1787 р. постачати американці з Гавайських островів і островів Фіджі, а от промислових товарів Цини купувати не хотіли³.

Згідно з офіційними звітами Ост-Індської компанії, її легальний експорт до Китаю приносив незначні доходи, а в окремі роки був навіть збитковим. Але все це перекривалося прибутками, які отримувалися нею від продажу китайських товарів в Англії (в 1793-1794 рр. – 529,8 тис. ф. ст., в 1794-1795 рр. – 723,2 тис. ф. ст., в 1795-1796 рр. – 917,7 тис. ф. ст.). Високоприбуткові комерційні операції Англійської Ост-Індської компанії стримувалися, а в окремі роки переривалися через нерегульованість головного питання – умов торгівлі англійців в Китаї⁴.

Така ситуація, звичайно, не влаштувала британських торговців, тому Велика Британія докладала значних зусиль аби «відкрити» китайський ринок для своїх товарів. Спочатку до Пекіна британці відправляли дипломатичні місії, основним завданням яких було відкриття постійного англійського представництва. Перша така місія відвідала Пекін у 1793 р., очолив її лорд Дж. Макартні, а друга, у 1816 р., на чолі з лордом У. П. Амхерстом. Британці вимагали відкрити для торгівлі три порти, ліквідувати Гунхан, відкрити в Пекіні британське торговельне представництво, але вони отримували категоричну відмову від богдихана⁵. Тоді, британцями було знайдено інший вихід із даної ситуації, вони почали контрабандно ввозити до Імперії Цин опіум, який спеціально виробляли й виготовляли у підконтрольних британцям областях Індії. Офіційно в Китаї курити опіум було заборонено, а у 1729 р. було заборонено ввіз опіуму до країни, дозволялося лише ввозити 200 ящиків на рік для медичних потреб. Проте Англійську Ост-Індську компанію це не зупинило⁶.

У 1800 р. богдихан Юн'янь заборонив ввозити опіум до імперії, але це не допомогло, корупція переважала. Щорічно кількість контрабандного опіуму колосально зростала, а боротьба проти такої торгівлі призвела до Першої і Другої опіумних війн із британцями, які Імперія Цин програла. Після цих війн Цинська імперія почала перетворюватися в напівколонію.

Отже, у другій половині XVIII ст. початку XIX ст. Імперії Цин жила за умов політики хайцзінь (самоізоляції), яка була проголошена з метою збереження традиційної економічної системи країни та захисту від колоніальної експансії західних держав. Проте, маньчжурська династія Цин, не стільки боялась «заморських варварів», скільки виступів самих китайців (ханьців). Богдихани Сюаньє, Іньчжен і Цяньлун, проводячи курс на самоізоляцію країни, побоювались, що зовнішня загроза може збігтися з масовим рухом китайців проти влади маньчжурської династії Цин. Також, прийнятий режим ізоляції від передових держав світу, багато в чому був обумовлений китаєцентристською доктриною, що проповідувала абсолютну перевагу китайської цивілізації і неможливість рівних відносин Піднебесної з іншими країнами. Проте, так зване, «закриття» країни не захистило Імперію Цин від колоніального поневолення. Дана політика призвела до економічного ослаблення країни та технологічного відставання від передових країн світу.

¹ Khusnutdinova, E., Martynov, D., Martynova, Y. (2019). The Qing Policy of Self-Isolation in China. *Journal of Politics and Law*, 12 (5), 11.

² Hung, H. (2001). Imperial China and Capitalist Europe in the Eighteenth-Century Global Economy. *Review (Fernand Braudel Center)*, 24 (4), 483. <<http://www.jstor.org/stable/40241528>> (2021, October, 09).

³ Абросимова, Ю. А. (2009). Купеческий капитал корпорации «Гунхан» как источник финансирования властей империи Цин. *Вестник НГУ. Серия: История, филология*, 8 (4), 74.

⁴ Симоновская, Л. В., Юрьев, М. Ф. (1974). *История Китая с древнейших времен до наших дней*. Москва: Наука, 189.

⁵ Крюгер, Р. (2008). *Китай. История страны*. Москва: Эксмо; Спб.: Мидгард, 450.

⁶ Дацьшен, В. Г. (2004). *Новая история Китая*. Благовещенск: БГПУ, 114.

References:

1. Abrosimova, Yu. A. (2009). Kupecheskiy kapital korporatsii «Gunkhan» kak istochnik finansirovaniya vlastey imperii Tsin [Merchant capital of the "Gunhan" corporation as a source of financing for the authorities of the Qing empire]. *Vestnik NGU. Seriya: Istoriya, filologiya* [Bulletin of NGU. Series: History, philology], 8 (4), 73-78. [in Russian].
2. Datsyshen, V. G. (2004). *Novaya istoriya Kitaya* [New history of China]. Blagoveshchensk: BGPU. [in Russian].
3. Kryuger, R. (2008). *Kitay. Istoriya strany* [China. History of the country]. Moscow: Eksmo; St. Petersburg: Midgard. [in Russian].
4. Mustafin, O. (2021). *Khalepy, shcho vyznachyly dolyu narodiv* [Aleppo, which determined the fate of nations]. Kharkiv: Folio. [in Ukrainian].
5. Nepomnin, O. Ye. (2005). *Istoriya Kitaya: Epokha Tsin. XVII – nachalo XX veka* [History of China: The Qing Era. XVII – early XX century]. Moscow: Eastern literature. [in Russian].
6. Simonovskaya, L. V., Yuryev, M. F. (1974). *Istoriya Kitaya s drevneyshikh vremen do nashikh dnei* [History of China from ancient times to the present day]. Moscow: Nauka. [in Russian].
7. Skrypnyk, O. (2014). Persha opiumna viyna: pochatok zanepadu mohutnosti Imperiyi Tsyn [The First Opium War: The Beginning of the Decline in the Power of the Qing Empire]. *Hurzhiyivski istorychni chytannya: Zbirnyk naukovykh prats* [Gurdjieff's Historical Readings: A Collection of Scientific Papers], 7, 342-345. [in Ukrainian].
8. Andrew, B. L. (2020). *Tea War: A history of capitalism in China and India*. <<https://aeon.co/essays/the-china-tea-trade-was-a-paradox-of-global-capitalism>> (2021, October, 07). [in English].
9. Caquet, P. E. (2015). Notions of addiction in the time of the first opium war, *The Historical Journal*, 58(4), 1009–1029, <<http://www.jstor.org/stable/24532008>> (2021, October, 09). [in English].
10. Chen, A. (1971). *The Insolvency of the Chinese Hong Merchants, 1760-1843*. Singapore. [in English].
11. Gao, H. (2018). Going to War Against the Middle Kingdom? Continuity and Change in British Attitudes towards Qing China (1793–1840). *The Journal of Imperial and Commonwealth History*. <<https://ore.exeter.ac.uk/repository/bitstream/handle/10871/34951/Going%20to%20War%20against%20the%20Middle%20Kingdom.pdf?isAllowed=y&sequence=3>> (2021, October, 10). [in English].
12. Hung, H. (2001). Imperial China and Capitalist Europe in the Eighteenth-Century Global Economy. *Review (Fernand Braudel Center)*, 24 (4), 473-513. <<http://www.jstor.org/stable/40241528>> (2021, October, 09). [in English].
13. Hunter, W. (1965). *The Fan Kwae at Canton: before Treaty Days 1825-1844*. Taipei. [in English].
14. Keller, W., Shiue, C. H. (2020). *Capital Markets and Colonial Institutions in China*. <<https://pdfs.semanticscholar.org/8ae9/6f613d81f189b4a8a2f53b6e76307185c677.pdf>> (2021, October, 12). [in English].
15. Khusnutdinova, E., Martynov, D., Martynova, Y. (2019). The Qing Policy of Self-Isolation in China. *Journal of Politics and Law*, 12 (5), 11-14. [in English].
16. Wolfgang, K., Carol, H. S. (2020). China's foreign trade and investment, 1800-1950, *National bureau of economic research* <<https://www.nber.org/papers/w27558>> (2021, October, 10). [in English].